

Стратешка кратковидост — која би се могла дефинисати као погрешно тумачење проблема од секундарног или терцијалног значаја као да су од пресудног значаја, као и немогућност да се антиципирају предвидиве последице конкретних потеза — постаје хронична бољка Вашингтона. Тако карактеристична за америчку политику на Балкану током деведесетих година прошлог века и у нешто скоријој ирачкој трагедији, она је сада поново очигледна у потезима САД када је у питању Косово и његове пропратне последице на Закавказју. Креатори америчке политике нам све време говоре да би Косово требало да буде “јединствени” случај, али изгледа да Владимир Путин није добио тај допис. Духови наших проблема на Балкану, како се чини, и даље нас прогоне.

Корени текуће кризе у америчко-руским односима гранају се надалеко и нашироко, а део њих досежу до Балкана деведесетих, нарочито се односећи на бомбардовање Србије од стране НАТО-а 1999. године. Мада овој чињеници није придаван посебан значај на Западу, први рат у који је НАТО икада кренуо представљао је прекретницу у начину на који Русија перципира САД и Европу, и, што је далеко важније, у еволуцији саме пост-совјетске Русије. Јегор Гајдар, један од архитеката пост-совјетских реформи у Русији, рекао је тада америчком државном подсекретару Стробу Талботу: “Када бисте само знали до које мере је овај рат катастрофалан за нас у Русији који желимо исто оно што желите и ви.” Покојни Александар Солжењџин је говорио малтене исто, примећујући да су руски ставови према Западу, „почели да се мењају када се десило НАТО-ово сурово бомбардовање Србије. Може се рећи да су сви слојеви руског друштва били дубоко и непобитно шокирани овим бомбардовањима... Тиме је перцепција Запада као углавном ‘витеза демократије’ била замењена разочаравајућим разуверењем да се ради о прагматизму, често суровом и себичном, који је у језгру политике Запада. За многе Русе био је то смртно озбиљан губитак илузија, слом њихових идеала.“

Последице ове промене у руским ставовима и перцепцији, како за Русију тако и за САД, биле су далекосежне. Мада је немогуће рећи тачно какав је учинак криза на Косову имала на долазак Владимира Путина на власт — непуних два месеца након краја рата на Косову он је постављан за премијера, а у року од седам месеци постао је председник Русије — сасвим је јасан онај део руске елите који је он утеловљавао, као што су јасни и његови ставови према акцијама НАТО-а на Балкану.

И тако, на једној историјској раскрсници на којој је примарни циљ америчке спољне политике требало да буде неговање таквог међународног окружења које би погодно демократској транзицији Русије, креатори америчке политике определили су се за злоупотребљавање привремене слабости Москве и за покретање сумњивих војних авантура (на пример, бомбардовања Србије) и стратешких иницијатива сумњивих вредности за национални интерес САД (на пример, ширење НАТО-а до граница Русије, често у нескладу са обећањима претходно датим Москви). Томас Фридман је добро поставио ствар када је недавно поставио питање: “Зар консолидовање демократске Русије није било важније од увођења чешке поморске флоте у НАТО?”

Након напада САД на Ирак 2003. године – да нагласимо, без одобрења Савета безбедности УН – забринутост Москве у вези са унилатерализмом Сједињених Држава, коју је врло јасно артикулисао управо Путин у свом обраћању учесницима на Минхенској конференцији о безбедносној политици у фебруару 2007. године – даље је подгревана притиском који су САД вршиле да се Косову да независност. На самиту Г8 у Немачкој у јуну 2007. године, тадашки руски председник Путин већ је слао сигнале о томе да се, како их је назвао, “универзални принципи” морају применити на замрзнуте сукобе на Косову и на Кавказу. Путин је потом упозоравао да су подршка коју САД и ЕУ дају сецесији Косова од Србије “нелегалне и неморалне”. У Савету безбедности УН стални руски представник Виталиј Чуркин је покушавао да својим колегама утуви озбиљност са којом је Москва пратила ситуацију на Косову, понављајући да ће питање Косова бити најважније питање којим се Савет безбедности бави у овој деценији, чак су уложили и ванредан напор тако што су за регион организовали слање мисије амбасадора СБ УН ради увида у стање ствари на терену (фацт-финдинг мисион, прим.прев.). Упозорења из Москве у вези са Косовом, међутим, Брисел и Вашингтон су одбацили, будући да су обе администрације биле убеђене да ће Русија лећи на руду када се суочи са свршеним чином.

Као резултат свега од Бушове администрације смо добили још једну сумњиву спољнополитичку иницијативу. Шест месеци након проглашења независности само је 46 земаља признало независно Косово. Сама ЕУ не може да постигне договор око става који треба заузети, с обзиром да 6 од 27 земаља чланица одбијају да признају српску одметничку провинцију. Већина осталих које су признале Косово укључује земље као што су Сан Марино, Лихтенштајн, Маршалска Острва и Буркина Фасо. Ниједна од земаља БРИК-а (Бразил, Русија, Индија и Кина) нису признале Косово, као ни Индонезија (највећа муслиманска земља на свету), нити је то урадила иједна арапска земља. Све заједно, три-четвртине међународне заједнице следи Москву по питању Косова, а не Вашингтон.

У међувремену је на Кавказу чин проглашавања независности Косова од 17. фебруара скоро непосредно довео до повећања тензија. Русе можете називати различитим именима, али се за њих не може рећи да споро уче. Током текуће кризе, Москва је дословце копирала Вашингтонов “приручник о Косову” тако што су оптуживали грузијске снаге за етничко чишћење и ратне злочине, прозвали Сакашвилија ратним злочинцем (баш као што је Вашингтон 1999. године урадио са Слободаном Милошевићем), и инсистирали на тврдњама да су оваквим акцијама Грузини сами себе надаље дисквалификовали у вези са управом над Јужном Осетијом и Абхазијом. Веома налик на званичнике НАТО из 1999. године, руски званичници такође тврде да је њихова интервенција у Грузији заснована на “хуманитарним” мотивима. У ствари, руски министар спољних послова Сергеј Лавров је конкретно упоредио руске војне акције у Грузији са акцијама НАТО-а у Србији. По речима Лаврова, „Наша војска је поступила ефикасно и професионално. Била је то једна квалификована теренска операција која је брзо остварила своје врло јасне и легитимне циљеве. Није се много разликовала од, на пример, САД/НАТО кампање против Србије у вези са Косовом из 1999. године, када је кампања ваздушног бомбардовања испуцала све војне циљеве и накардно се претворила у нападе на мостове, ТВ торњеве, путничке возове и друге цивилне објекте, чак и једне амбасаде. У овом случају, Русија је употребила силу у складу са међународним правом, својим правом на самоодбрану, и својим обавезама у складу са

споразумима који се односе на овај конкретан сукоб. Русија није могла да дозволи да њене миротворне трупе својим очима посматрају геноцид, слично ономе што се 1995. године десило у босанском граду Сребреници.“

Лавров овде стоји на чврстим темељима; Хјуман рајтс воч и Амнести интернешенел су оценили да се велики број акција које је НАТО спровео 1999. године сматра нелегитимним нападима на цивилне мете, ако не и најдиректнијим ратним злочинима. Изгледа да се Руси скоро нимало не узбуђују на оптужбе Запада како они имају намеру да „промене режим“ у Грузији; и то вероватно с добрим разлогом, јер су Сједињене Државе и Велика Британија недавно и саме биле поприлично умешане у промену режима на Балкану. Након мајских парламентарних избора у Србији, амерички и британски амбасадори у Београду су одиграли кључну улогу у формирању коалиционе владе која је са места премијера склонила Војислава Коштуницу, који је поразио Слободана Милошевића на изборима. Међу тим партијама у коалиционој влади, која је уз помоћ ових амбасадора дошла на власт, - веровали или не - налази се и бивша Социјалистичка партија Слободана Милошевића, као и партија убијеног српског криминалца и господара рата, Жељка Ражњатовића Аркана, чије су парамилитарне јединице биле умешане у бројне ратне злочине у Босни, Хрватској и на Косову. Осим Коштуничиног непопустљивог става у одбрани територијалног интегритета по питању Косова, тешко се може назрети шта су амерички и британски амбасадори имали против њега. Можда им се није свидео Коштуничин превод Федералистичких списка (Федералист Паперс). Или је можда био у питању његов научни рад о Русоу и Токвилу. Као што се могло очекивати, вашингтонски неоконзервативци сада призивају нови хладни рат против Русије. Док саме Русе, у међувремену, све више замара то што Вашингтон против њих користи дупле стандарде. Бивши совјетски председник, Михаил Горбачов је, на пример, изнео осећања великог броја својих сународника кад је поставио питање колико уопште вреди учешће Русије у међународним институцијама: „Руси се већ извесно време питају: да ли наше мишљење нешто вреди у тим институцијама, и да ли су нам оне заиста потребне? Зар треба само да седимо за лепо аранжираним столом за ручавање и да слушамо предаваче? Заправо, Русији се већ дуго времена говори да једноставно прихвати чињенице. Ево вам мало независности Косова. Ево укидања Споразума о ограничавању система противракетне одбране и одлука Америке да своје противракетно наоружање смести у околне земље. Ево и бескрајног проширивања НАТО-а. Сви ти потези се повлаче изван оквира сладуњавих разговора о партнерству. Зашто би неко уопште трпео такву фарсу?“

Заиста зашто? Не морате да будете Рус па да видите колико су слабе основе на којима се базира толико критика Русије из Вашингтона. Као што је Дејвид Ремник недавно забележио у Њујоркеру: „Чак и просечан Рус може да примети чврст покушај да се то припише питању суверенитета и моралне дипломатије Запада, посебно Сједињених Држава, које су, чак и пре Ирака, имале дуготрајну историју страних интервенција, нескривену и скривену „политику другим средствима“. Након понашања Бушове администрације непосредно пред инвазију на Ирак и њихову безрезервну употребу силе, зашто би било који вођа, а понајмање Путин, одговорио на морална убеђивања из Вашингтона? То је америчка и светска трагедија.“

Развијање озбиљне политике сарадње са све моћнијом и изражајнијом Русијом треба да буде на врху неопходних ствари у агенди следеће председничке администрације. Политичари у Вашингтону су, деведесетих година, можда могли и да игноришу руске

погледе и да се зававају како Русија више никад неће бити озбиљан међународни играч. Али, ти дани су прошли. Због тога политичаре Сједињених Држава чека још хитнији задатак да што боље схвате стратешку важност превенције обновљеног погоршања у америчко-руским односима. Идеолошке празне приче, морално насиље и покушаји да се свет ослика црно-бело добре су за ТВ, али опасне су кад се примене на сложене проблеме, и након подробне и обазриве анализе, спознају да се налазе у сенци сивог.

Последњи велики амерички дипломата и политичар В. Аверел Хариман једном је рекао: „Веома је опасно засновати политику на незнању и илузији. Политика би требало да се заснива на знању и разумевању“. Харимана би данас вероватно мучила мисао да је велики део политике САД базиран, не на незнању и илузији, већ на нечему можда још горем – ниподаштавању, било да се то односи на пост-совјетску Русију, „стару Европу“ или на Уједињене нације и Женевску конвенцију. За неке у Вашингтону, можда чак и на ниподаштавању наших демократских принципа и традиција.

(Аутор је помоћник директора Института Хариман у Школи за међународне и јавне односе на Универзитету Колумбија.)

(28.08.2008. The National Interest)